

Eğitim Kurumlarında Öğretmen Özerkliğinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Özkan Aktan¹ Efser Çağlarca² Nurcan Akkoyunlu³ Özcan Bakır⁴
Ömer Dinç⁵ Mehmet Güneş⁶ Kerim Karakaya⁷ Özlem Tunca⁸

Atıf/Reference: Aktan, Ö., Çağlarca, E., Akkoyunlu, N., Bakır, Ö., Dinç, Ö., Güneş, M., Karakaya, K. ve Tunca, Ö. (2023). Eğitim Kurumlarında Öğretmen Özerkliğinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 640-645.

Özet

Bu araştırmada eğitim kurumlarında öğretmen özerkliğinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ayrıca öğretmen özerkliği algıları ortalamasının üstünde çıktığı görülmektedir. Analiz sonucunda; öğretmenlerin algılarına göre öğretmen özerkliği algılarının kadın ve erkeğe; evli ve bekara ve mesleki deneyime göre değişmediği ortaya çıkmıştır. Diğer yandan öğretmen özerkliği ölçeği ile yaş grupları arasında herhangi bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Yine öğretmenlerin özerklik algılarının lisans ve lisansüstüne göre değişmediği ortaya çıkmıştır. Yine, öğretmen özerkliği ile çalıştığı okul kademesi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda diğer eğitim kademesinde çalışan öğretmenlerin özerk algısı lisede çalışan öğretmenlerden daha yüksek çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim Kurumu, öğretmen, özerklik.

Examining Teacher Autonomy in Educational Institutions According to Different Variables

Abstract

This research aims to examine teacher autonomy in educational institutions according to different variables. Relational scanning model was used in the research. Additionally, teacher autonomy perceptions appear to be above average. As a result of the analysis; According to teachers' perceptions, perceptions of teacher autonomy differ between men and women; It has been revealed that it does not vary according to married or single and professional experience. On the other hand, no significance was detected between the teacher autonomy scale and age groups. It was also revealed that teachers' autonomy perceptions did not change according to undergraduate and graduate degrees. Again, the difference between teacher autonomy and the school level he/she works in was found to be statistically significant. In this case, the autonomy perception of teachers working at other levels of education was higher than that of teachers working in high school.

Keywords: Educational Institution, teacher, autonomy.

¹ Okul Müdürü; Hakan Akbıyık İlkokulu, <https://orcid.org/0009-0008-8005-7379>; ozkanaktan@gmail.com;

² Müdür Yardımcısı; Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi, <https://orcid.org/0009-0005-5063-1921>; efsercaglarca@hotmail.com;

³ Müdür Yardımcısı; Balçova Yusuf Uz Ortaokulu, <https://orcid.org/0009-0008-8182-383X>; nurcan_akkoyunlu@hotmail.com;

⁴ Şube Müdürü; Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, <https://orcid.org/0009-0005-7677-0575>; ozcnbkr@gmail.com;

⁵ Müdür Yardımcısı; Emlak Kredi İlkokulu, <https://orcid.org/0009-0001-5856-7611>; sencer.dinc.68@gmail.com;

⁶ Müdür Yardımcısı; Emlak Kredi İlkokulu, <https://orcid.org/0009-0006-2203-1432>; mehmetgunes68@outlook.com;

⁷ Okul Müdürü; Yelki Namık Elal Ortaokulu, <https://orcid.org/0000-0002-9281-7047>; kerimkarakaya@windowslive.com;

⁸ Öğretmen; Mimar Sinan İlkokulu, <https://orcid.org/0000-0002-4108-5421>; ozlem.birim1977@gmail.com;

1. Giriş

Öğretmenlik mesleği, yalnızca bilgiyi veren öğretmen ile bu bilgiyi alan öğrenci arasında bir köprü olarak görülmemekte, aynı zamanda doğası gereği toplumsal ilişkilerin yoğun olduğu ve toplumsal yaşamın kaçınılmaz olduğu en eski kariyer mesleklerinden biridir (Aydın, 2018). Herhangi bir mesleğin profesyonel meslek olarak değerlendirildiğinin somut göstergelerinden biri de mesleğin halihazırda sahip olduğu özerkliğidir. Bu bağlamda özerkliğin öğretmenlik mesleğinin mesleki gelişimi ile ilgili kritik bir kavram olduğu ileri sürülmektedir (Buyruk ve Akbaş, 2021).

Eğitim-öğretim etkinliklerinin iyileştirilmesine yönelik bazı çalışmalarda önemli bir rol oynayan öğretmen özerkliğinin öğretmenlere, öğrencilere, öğretme-öğrenme süreçlerine ve eğitim kurumlarına katkı sağladığı söylenebilir (Çolak ve Altınkurt, 2017). İlgili literatürde hakkında olumlu görüşlerin bulunduğu öğretmen özerkliği kavramına ilişkin farklı bakış açılarıyla birçok çalışma yapılmıştır. Deci ve Ryan (2000) öğretmen özerkliğini öğretmenlerin kendi hedeflerini seçme hakkı, öğretim yöntemleri ve eğitim stratejileriyle ilişkilendirebileceğini belirtirken Çolak ve Altınkurt (2017) kavramı öğretmenlerin karar verme gücü, yeterliliği ve bağımsızlığı olarak tanımlamaktadır.

Bu anlamda öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmen özerkliğinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeliyle tasarlanmıştır. Çalışma grubunun seçiminde olasılığa dayanmayan örneklem çeşidinden uygun (amaca yönelik) örneklem tekniği kullanılmıştır (Şimşek & Yıldırım, 2013). Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri hakkında betimsel istatistiklere ait veriler aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	169	79.7
	Erkek	43	20.3
Yaş Grubu	20-30	13	6.1
	31-40	119	56.1
	41-50	72	34.0
	51 ve üzeri	8	3.8
Medeni Durumu	Evli	169	79.7
	Bekar	43	20.3
Mesleki Deneyimi	1-5 yıl arası	11	5.2
	6-10 yıl arası	29	13.7
	11-15 yıl arası	65	30.7
	16-20 yıl arası	68	32.1
	21 yıl ve üzeri	39	18.4
Çalıştığı Öğretim Kademesi	İlkokul	39	18.4
	Ortaokul	47	22.2
	Lise	6	2.8
	Diğer	120	56.6
Öğrenim Durumu	Lisans	172	81.1
	Yüksek Lisans	40	18.9
	Toplam	212	100.0

p < .05

Tabloda yer alan istatistiki değerlere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 79,7’sinin kadın olduğu; % 56,1’inin 31-40 yaş arası olduğu; % 79,7’sinin evli olduğu; % 32,1’inin 16-20 yıl arası mesleki deneyime sahip olduğu; % 81,1’inin lisans mezunu olduğu ve % 56,6’sının diğer kurumlarda çalıştığı tespit edilmiştir.

Öğretmen özerkliği ölçeği Çolak ve Altınkurt (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 17 maddeden oluşmaktadır. Cronbach’s Alfa iç tutarlık katsayısı .95 çıkmıştır. İstatistik analizlerin IBM SPSS paket programı ile yapılmıştır. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunun Skewness ve Kurtosis testi ile test edilmiştir.

Tablo 2. Ölçek ve Alt Boyutların Normallik Varsayımı

	N	Min	Maks	Ort	S.Sapma	Skewness	Std. Hata	Kurtosis	Std. Hata
Öğretmen özerkliği genel ölçeği	212	1.12	5.00	3.9595	.72673	-.712	.167	1.199	.333

p < .05

Öğretmen özerkliği ölçeği için çarpıklık ve basıklık değeri +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmektedir. Tabachnick ve Fidell' e göre de çarpıklık ve basıklık değeri +1.5 ile -1.5 arasında olduğunu zaman parametrik test olarak kabul edilip ona göre işlem yapılabileceğini ifade etmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Bu anlamda öğretmen özerkliği ölçeği normallik varsayımına göre uygun ve parametrik analizlerin yapılabileceği gerekmektedir.

Ayrıca öğretmen özerkliği ölçeği aritmetik ortalaması 3,95±0,73 ile ortalamasının üstünde çıktığı görülmektedir.

3. Bulgular

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

	Değişken	N	Ortalama	S.S.	t	df	p
Öğretmen özerkliği genel ölçeği	Kadın	169	3.9816	.75063	.876	210	.382
	Erkek	43	3.8728	.62437			

p < .05

Bağımsız örneklem t testi, katılımcıların cinsiyetlerine göre öğretmenlerin öğretmen özerkliği algılarının farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda; öğretmenlerin algılarına göre öğretmen özerkliği algılarının kadın ve erkeğe göre değişmediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Yaş Gruplarına Göre İncelenmesi

		f. x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Öğretmen özerkliği genel ölçeği	20-30	13	4.0045	.67003	Gruplar arası Grup içi Toplam	2.400	3	.800	1.526	.209
	31-40	119	4.0074	.64876		109.038	208	.524		
	41-50	72	3.9281	.85689		111.438	211			
	51 ve üzeri	8	3.4559	.51450						
	Total	212	3.9595	.72673						

p < .05

Tabloda görülebileceği üzere, öğretmen özerkliği ölçeği algılarına ait aritmetik ortalamalarının yaş durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmen özerkliği ölçeği ile yaş grupları arasında herhangi bir anlamlılık tespit edilmemiştir.

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Medeni Durumlarına Göre İncelenmesi

	Değişken	N	Ortalama	S.S.	t	df	p
Öğretmen özerkliği genel ölçeği	Evli	169	4.0003	.74444	1.629	210	.105
	Bekar	43	3.7989	.63514			

p < .05

Bağımsız örneklem t testi, öğretmenlerin medeni durumuna göre öğretmen özerkliği algılarının farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda; öğretmenlerin algılarına göre öğretmenlerin öğretmen özerkliği algılarının evli ve bekara göre değişmediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile mesleki deneyim grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 6. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Mesleki Deneyim Gruplarına Göre İncelenmesi

		f. x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Öğretmen	1-5 yıl arası	11	3.8770	.74055	Gruplar arası	4.540	4	1.135	2.198	.070
özerkliği genel	6-10 yıl arası	29	3.9858	.68377		106.897	207	.516		
ölçeği	11-15 yıl arası	65	3.9774	.63361		Toplam	111.438	211		
	16-20 yıl arası	68	4.1038	.75339						
	21 yıl ve üzeri	39	3.6817	.80459						
	Total	212	3.9595	.72673						

p < .05

Tabloda görülebileceği üzere, öğretmen özerkliği ölçeği algılarına ait aritmetik ortalamalarının mesleki deneyim değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmen özerkliği ölçeği ile mesleki deneyim grupları arasında herhangi bir anlamlılık tespit edilmemiştir.

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Eğitim Durumlarına Göre İncelenmesi

	Değişken	N	Ortalama	S.S.	t	df	p
Öğretmen özerkliği genel	Lisans	172	4.0133	.64998	1.774	47.486	.083
ölçeği	Yüksek Lisans	40	3.7279	.96810			

p < .05

Bağımsız örneklem t testi, öğretmenlerin eğitim durumuna göre öğretmen özerkliği algılarının farklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Analiz sonucunda; öğretmenlerin algılarına göre öğretmenlerin özerklik algılarının lisans ve lisansüstüne göre değişmediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada kullanılan öğretmen özerkliği ölçeği ile çalıştığı okul kademesi grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Öğretmen Özerkliği Algılarının Çalıştığı Okul Kademesi Gruplarına Göre İncelenmesi

		f. x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Öğretmen	İlkokul	39	3.7722	.59396	Gruplar arası	9.852	3	3.284	6.724	.000
özerkliği genel	Ortaokul	47	3.8123	.76339		101.585	208	.488		
ölçeği	Lise	6	3.1078	.43928		Toplam	111.438	211		
	Diğer	120	4.1206	.71248						
	Total	212	3.9595	.72673						

p < .05

Tabloda görülebileceği üzere, öğretmen özerkliği ölçeği algılarına ait aritmetik ortalamalarının çalıştığı okul kademesi durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda; öğretmen özerkliği ölçeği ile çalıştığı okul kademesi gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F(3,208); ,000). Bu farkın tespiti için post hoc analizlerinden LSD sonucuna göre diğer eğitim kademesinde çalışan öğretmenlerin öğretmen özerkliği algısı lisede çalışan öğretmenlerden daha yüksek çıkmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmenlerin görüşlerine göre eğitim kurumlarında öğretmen özerkliğinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 79,7'sinin kadın olduğu; % 56,1'inin 31-40 yaş arası olduğu; % 79,7'sinin evli olduğu; % 32,1'inin 16-20 yıl arası mesleki deneyime sahip olduğu; % 81,1'inin lisans mezunu olduğu ve % 56,6'sının diğer kurumlarda çalıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen özerkliği algıları ortalamanın üstünde çıktığı görülmektedir. Analiz sonucunda; öğretmenlerin algılarına göre öğretmen özerkliği algılarının kadın ve erkeğe; evli ve bekara ve mesleki deneyime göre değişmediği ortaya çıkmıştır.

Mevcut araştırmada; mesleki deneyim değişkenine göre farklılık görülmedi. Bu durumda katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algıları hizmet yılına göre farklılık göstermemektedir. Bayrak ve arkadaşları (2014), 5 yıl ve daha az deneyime sahip öğretmenler, okul müdürlerinin daha az kısıtlayıcı davranışlar sergilediğini düşünmekte; 6-15 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin, 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre daha az dikkatsiz davranış sergiledikleri sonucuna varmışlardır. Yılmaz ve arkadaşları (2014) ayrıca 10 yıl ve daha az kıdeme sahip öğretmenlerin, 11 yıl ve daha fazla kıdeme sahip öğretmenlere göre daha samimi öğretmen davranışı sergiledikleri sonucuna varmıştır.

Kaynakça

- Altinkurt, Y., & Yılmaz, K. (2013). *Development of organizational power scale at schools: A reliability and validity study*. e-International Journal of Educational Research: 1-17.
- Aydın, İ. (2018). Öğretmenlik kariyer evreleri ve öğretmenlerin mesleki gelişimi . *Journal of Human Sciences*, 2047-2065.
- Bayrak, C., Altinkurt, Y., & Yılmaz, K. (2014). The relationship between school principals' power sources and school climate. *Anthropologist*, 81-91.
- Berg, J. K., & Aber, J. L. (2015). A multilevel view of predictors of children's perceptions of school interpersonal climate. *Journal Of Educational Psychology*, 1150-1170 .
- Blömeke, S., & Klein, P. (2013). When is a school environment perceived as supportive by beginning mathematics teachers? Effects of leadership, trust, autonomy and appraisal on teaching quality. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 1029-1048.
- Buyruk, H., & Akbaş, A. (2021). Öğretmenlerin mesleki profesyonelliği ile özerkliği arasındaki ilişkiye dair bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 431-451.
- Cohen, J., McCabe, E., Michelli, N., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice and teacher education. *Teachers College Record*, 1-11.
- Collie, R., Shapka, J., & Perry, N. (2012). School climate and social emotional learning: Predicting teacher stress, job satisfaction, and teaching efficacy. *Journal of Educational Psychology*, 1189-1204.
- Çolak, İ., & Altinkurt, Y. (2017). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 33-71.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behaviour. *Psychological Inquiry*, 227-268.
- Forster, G., & D'Andrea, C. (2009). *Free to teach: What America's teachers say about teaching in public and private schools. School choice issues in depth*. Friedman Foundation for Educational Choice. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED5083> adresinden alındı
- Günbayı, I. (2007). School climate and teachers' perceptions on climate factors: Research into nine urban high schools. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 70-78.
- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 451-471.
- Koth, C., Bradshaw, C., & Leaf, P. (2008). A Multilevel study of predictors of student perceptions of school

climate: The effect of classroom-level factors. *Journal of Educational Psychology*, 96-104.

- Patrick, H., Ryan, A. M., & Kaplan, A. (2007). Early adolescents' perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs, and engagement. *Journal of Educational Psychology*, 83-98.
- Sezgin, F., & Kılınç, A. Ç. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgüt iklimine ilişkin algılarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 743-757.
- Sulak, T. (2016). School climate and academic achievement in suburban schools. *Education and Urban Society*, 672-684.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston : Pearson.
- Wang, M., & Eccles, J. (2013). School context, achievement motivation, and academic engagement: A longitudinal study of school engagement using a multidimensional perspective. *Learning and Instruction*, 12-23.
- Wilches, J. U. (2007). Teacher autonomy: A critical review of the research and concept beyond applied linguistics. *Ikala*, 245-275.
- Yılmaz, K., & Altınkurt, Y. (2014). The relationship between school climate and the workaholism tendencies of teachers. *Anthropologist*, 277-288.

EXTENDED ABSTRACT

This research aims to examine teacher autonomy in educational institutions according to different variables, according to teachers' opinions. 79.7% of the teachers participating in the research were women; 56.1% of them are between the ages of 31-40; 79.7% were married; 32.1% had professional experience between 16-20 years; It was determined that 81.1% had a bachelor's degree and 56.6% worked in other institutions. Additionally, teacher autonomy perceptions appear to be above average. As a result of the analysis; According to teachers' perceptions, perceptions of teacher autonomy differ between men and women; It has been revealed that it does not vary according to married or single and professional experience.

In the current research; There was no difference according to the professional experience variable. In this case, participants' perceptions of teacher autonomy do not differ depending on the year of service. Bayrak et al. (2014), teachers with 5 years or less experience think that school principals display less restrictive behavior; They concluded that teachers with 6-15 years of seniority exhibited less careless behavior than teachers with 21 years of seniority and above. Yılmaz et al. (2014) also concluded that teachers with 10 years of seniority or less exhibited more sincere teacher behavior than teachers with 11 years of seniority or more.